

STATS- SUBJEKTETS SELV- BEVIDSTHED

Replik til
Thomas Højrup^{1*}

af Gert Sørensen

Lad det være sagt indledningsvist, at *Omkring livsformsanalysens udvikling* er en meget stimulerende bog at læse. I sin konsekvente og ikke sjældent docerende fremlæggelsestil er den provokerende og god til at tænke med men måske især imod. Projektet er den foreløbige kulmination på et teoretisk udredningsarbejde med sin egen intellektuelle historie, der tog sin begyndelse tilbage i 70'erne i en tænketank, hvori fredsforskeren Anders Boserup og filosofen Helmuth Hansen indtog en central plads. Således oparbejdedes der i dette regi en referenceramme med navne som Hegel, Marx, Althusser og Bachelard, der tydeligvis også har været styrende for den foreliggende afhandlings opbygning og argumentation. Der skal naturligvis nok være dem, der forbavses over dette ståsted i den tro, at netop de nævnte tænkere forlængst var stedt til hvile i den evige glemsel og afløst af post-strukturalismens lette kavaleri. Ja, mobseriet er da heller ikke udeblevet.² Men Hegel og konsorter har unægtelig en vis tyngde og uomgængelighed, der gør det tilsyneladende irreversible reversibelt.

Afhandlingen er derfor ikke bare en teori om kulturhistorien eller dele af den, men den er også bevidst om sin egen historiske tilblivelse: »[...] teoriens aktuelle udformning er et produkt af dens historiske udvikling og nuværende anvendelse« (s. 13). Man kunne kalde denne indfaldsvinkel for historicistisk eller

1.* Nærværende replik er en bearbejdet version af et indlæg ex auditorio i forbindelse med etnologen Thomas Højrup's forsvar af disputatsen *Omkring livsformsanalysens udvikling* (Museum Tusulanums forlag, København 1995) for den filosofiske doktorgrad (den 6. juni 1995). I disputatsarbejdet indgår forfatterens tidligere arbejder: *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering* (København 1989); *Lønkapital under folkestyre. ØD-planernes strukturfejl og deres ophævelse* (København 1989); *The Concept of Life-Mode A Form-Specifying Mode of Analysis, Applied to Contemporary Western Europe* (København 1983). Det er imidlertid alene det (foreløbige) afsluttende værk, der her behandles.

tillægge den et historicistisk incitament;³ men den er også dialektisk, for så vidt forfatteren er af den opfattelse, at den hidtidige kulturteori eller i dette tilfælde retteligen statsteori nu i kraft af sin »teoretiske centrisme« (s. 16) eller sit navlebeskueri har udtømt sine muligheder og udviklet en særlig »blindhed« (s. 18) over for denne verdens foreteelser. Selvom man inden for det geopolitiske forskningsfelt har gennemført indgående studier i »verdenssystemer«, »statssystemer« og i »center/periferirelationer« (Wallerstein, Tilly, Amin), er den grundlæggende mangel dog, iflg. forfatteren, at de tager det for givet, som først skal gennemtænkes, nemlig at staterne eksisterer fuldt færdige og derpå etablerer relationer til større systemsammenhænge (s. 16).

For at eliminere denne mangel og gøre den blinde seende lancerer TH, hvad han kalder ikke en ny men en »helt ny måde« (s. 20) at arbejde med statsteori på og holder sig heller ikke tilbage fra at genoptage Bachelard og Althusseres gamle forestilling om det epistemologiske brud (s. 24), der åbner tanken for »helt nye« muligheder. Dette helt nye perspektiv - og det bliver også bogens anliggende - formuleres således: »Fra at betragte staten som en *sammenslutning* af individer eller klasser, må statssystemet betragtes som en proces eller struktur, der *opsplitter* verden i individuelle stater« (s. 21). En stats overlevelse er derfor afhængig af dens evne til at forsvare sig og fremtvinge de andre staters anerkendelse. I konsekvens af dette synspunkt opererer forfatteren med en analogi mellem naturhistoriens overlevelseskamp og statshistoriens anerkendelseskamp, der giver konturerne til en statsdarwinisme, hvor blot »*the survival of the fittest*« afløses af »*the survival of the superior defence*« (ss. 25-26).

Imidlertid varer TH sig for, at gøre det således forståede begreb 'statssystem' til »en metafysisk størrelse, der styrer eller forårsager ting og udtrykker sig i den virkelige historie« (s. 25). Mindre kan naturligvis også gøre det, så meget mere som en sådan genuin idealisme næppe har mange tilhængere tilbage. Begrebet er derfor alene at forstå som et lo-

gisk udgangspunkt til afledning af begreber på mindre generelle niveauer (dvs. specifikke stats- og livsformsbegreber). Men på den anden side er begreberne ikke mere deduktivt frembragte, end at de indsættes i en historicistisk og dialektisk udviklingsproces, hvor teorien tager ved lære af erfaringerne og empirien (s. 24). Umiddelbart viser der sig her at ligge et problem for forfatterens hele diskurs i denne samtidighed mellem de metodiske principper deduktion og historicisme. Problemet bliver ikke mindre manifest med forsøget på at indkredse, hvad en »hensigtsmæssig videnskabsproces« er, ved at henvise til, at en sådan proces »går ud på at udvikle en *teoretisk* begrebsstruktur, der på den ene side kan indoptage og integrere de resultater, der produceres i de specialiserede grene af den empiriske forskning; og på den anden side kan forsyne den *empiriske* forskning med et modspil, der giver den mulighed for at sætte sine egne forudsætninger på prøve og stille nye, afgørende spørgsmål til det empiriske stof« (s. 24).

Man bemærker i denne centrale passus, at det er teorien, der integrerer og giver modspil til empirien. Denne prioritering følger klart deduktionens princip. Der er i denne model ikke åbnet mulighed for, at empirien kunne være en udfordring til teorien og afkræve den en begrebslig modifikation/udskiftning. I fald denne mulighed er til stede, berører den kun de nederste dele af deduktionens afledninger. Det øverste niveau i deduktionens »rodstruktur« (s. 23), dvs. det logiske udgangspunkt, *in casu* begrebet 'statssystem', forbliver dog uberørt af empirien. Dermed synes det historicistiske princip eller kimene til et sådant atter at forsvinde, hvad der er forståeligt i betragtning af, at historicismens anliggende netop er at anfægte enhver rodstruktur, i det omfang en sådan struktur har en tendens til at ophøre ikke bare de specifikke og afledte niveauer men også og især de aksiomatiske niveauer til absolutter. Det er karakteristisk, at TH ser sit eget teoretiske udredningsarbejde som et udtryk for et epistemologisk brud men af en særlig art, for så vidt målet i grunden er at udelukke fremtidige epistemologiske brud. Teori-

en mener at give mere, end den forekommer at være i stand til og villig til at modtage.

Der anlægges i disputatsens indledningsafsnit et både historicistisk og et deduktivt syn, men selve den videre affattelse synes ensidigt at vælge den deduktive metode og altså fravælge eller nedtone den historicistiske metode, hvilket muligvis kan forklares ved de konsekvenser et sådant metodevalg kunne risikere at få. Der skal i denne replik imidlertid argumenteres for, at den Højrupske fremgangsmåde faktisk konstituerer sit eget fortrængte felt af ubevidst og uanalyseret materiale, og at havde den som i dette tilfælde fortrængte eller marginaliserede historicistiske metode fået en mere udbygget og styrende position, som den syntes tiltænkt, ville den faktisk stille alvorlige spørgsmålstejn til den anførte rodstrukturs logiske udgangspunkt, nemlig begrebet 'stats-system'.

Nu er det selvsagt sin sag at gå til angreb på en teoridannelse som den her foreliggende, så meget mere som TH i sit arbejde også har inddraget krigsteoretikeren von Clausewitzs tese om, at defensiven er en stærkere kampform end offensiven. Anmelderen gør sig da heller ingen forhåbninger om at kunne trænge ind i afhandlingens inderste citadel. Der kan allerhøjest blive tale om nogle forpostfægtninger ved de yderste bastioner. Tabene kan selvsagt på anmelderens side blive betydelige, eftersom der er en ikke ringe fare for at stå frem som én, der ikke har forstået et klap. At denne mulighed står åben kan dog også delvis skyldes, at afhandlingen kan forekomme noget lukket om sig selv og sin egen tilstræbte modsigelsesfrihed. Udgangsbegrebet 'statssystem' anses for »selvbærende« (s. 196). Det er teorien, der kommer til omverden og ikke omvendt. I afhandlingen konkluderende udsyn er tendensen klar, når det hedder, at teorien om »*the survival of the superior defence*« aftegner »nye muligheder for at oparbejde en midtpunktssamlet og helhedsdannende, kulturvidenskabelig udviklingslære, der må kunne integrere, bruge og berige mange af vore - hidtil adskilte - kulturhistoriske discipliner i sin videnskabsproces« (ss. 201-02).

Man kan med nogen ret hævde, at en sådan formulering ikke et indlysende udtryk for en defensiv holdning fra forfatterens side. Som én, der har sit fodfæste i italiensk kultur og med andre ord i en af de mange hidtil adskilte discipliner, appellen kunne tænkes at være rettet til, stiller man sig umiddelbart det spørgsmål, om den her fremlagte udviklingslære (endnu i kim, ville ophavsmanden sige) er en berigelse eller et koloniseringsforsøg (for nu at trække det lidt skarpt op). TH ville til dette spørgsmål kunne indvende, at det afspejler sektorteoriernes vanlige angst for at få deres møjsommeligt opbyggede niches eksproprieret: nu havde man ellers lige tilpasset sine redskaber til sit lille virkelighedsudsnit, og så mobiliserer den akademiske darwinisme et større begrebsdyr, hvorefter man forsvinder i videnskabshistoriens store fødekæde. Men for at imødegå en kritik af denne type skal udfordringen hermed være taget op.

Indledningsvis skal den præmis dog på plads, at dette skitserede billede af den videnskabelige proces ikke forekommer fuldgældigt. Udviklingslæren er ikke særskilt velegnet til at beskrive og forstå, hvad der foregår på det videnskabelige felt. Det forholder sig næppe sådan i dag, at humanvidenskaberne (for nu at afgrænse diskussionen til disse) er så indbyrdes adskilte, at de ligefrem skulle stå og vente på livsformsanalysens udviklingslære og det epistemologiske brud, den angiveligt mener at repræsentere. Sagen er snarere den, at humanvidenskaberne længe og i grunden altid har været midt i et indbyrdes osmotisk stofskifte. Det er efter anmelderens opfattelse misvisende at give det indtryk, at den fremførte udviklingslære blot fylder et tomt felt op ikke mindst i betragtning af, at dette felt allerede er stærkt møbleret med strategier, der tilgodeser de behov for større tankeenheder, som udviklingslæren med rette peger på.

Skal udviklingslæren i denne sammenhæng være en berigelse og ikke snarere en koloniserings og begrebslig ensretning, må den finde sig i at blive læst efter tendenserne i denne igangværende osmose. Enhver læser (videnskabelig og/eller alment dannet) vil

4.

og forstå organiseringen af samfundets produktion alene ved at bruge et begreb om en »kapitalistisk produktionsmåde«. Mange virksomheder er levedygtige selv om de ikke giver et overskud, der svarer til den gennemsnitlige profitrate. Ved at 'udregne' teoretisk at den »kapitalistiskproduktionsmåde« kan sameksistere med »enkel vareproduktionsmåde« - og at den første ikke bare forsvinder til fordel for den anden, som marxistisk teori hidtil har ment - kan det forklares at der er mange virksomheder, der fortsætter selv om de ikke giver det overskud, der ville kræves i en kapitalistisk økonomi. Levedygtigheden kan til gengæld kun forklares, hvis man teoretisk indregner en »livsform«, der ikke skelner mellem fritid og arbejde, men som sit højeste mål sætter virksomhedens overlevelse. Logisk set betinger livsformen og virksomheden (produktionsmåden) gensidigt hinanden (foto fra *Det glemte folk* 1983).

være tilbøjelig til at absorbere det nylæste ind i det allerede akkumulerede og kodificerede og lade det berige de dermed forbundne erfaringer og forventninger. Uanset hvor stærk og overbevisende en teori er, vil den ikke kunne forhindre utilsigtede associationer og tanke-tangenter. Enhver teori har sin så at sige marginalnytte, uafhængig af afsenderens nok så autoritative og velmenende hensigter. Af den grund må anmelderen spørge, hvorvidt den anførte bemærkning om, at udviklingslæren er af en sådan beskaffenhed, at den kan belære sektorvidenskaberne om deres egne forudsætninger, ikke afskærer den fra at eksplicite sine egne forudsætninger. Spørgsmålet synes så meget mere berettiget, som afhandl ingen netop prioriterer det deduktive princip på det historicistiske principets bekostning. Historien om begrebers og teoridannelserne tilblivelse, konsolidering og afvikling kunne ellers forekomme nok så relevant for at forstå den kulturhistoriske *humus*, som disse afrundes af.

Således har Hegel *sin* historie, som det vil være umagen værd at fokusere på, inden han eller det hegelske begreb 'statssystem' placeres som logisk udgangspunkt i en tanke-række. Eksempelvis - og det vil kun være et lille, men signifikativt udsnit af denne historie har Hegel sin hævdundne plads i italiensk kultur, hvor man finder en fremherskende læsning af den tyske filosof hos mange af de intellektuelle, der leverede den ideologiske cement til den italienske *nation-building* eller til opbygningen og konsolideringen af det italienske statssystem. Denne hegelske sprogbrug omkring, hvad der blev kaldt den etiske stat, fortsætter helt frem til den idealistiske filosof Giovanni Gentile, der var en af det fascistiske Mussolini-regimes førende intellektuelle. Dermed ikke sagt, at der ikke i italiensk kultur fandtes andre og mindre autoritære læsninger af Hegel (man kan blot tænke på linjen fra De Sanctis over Croce og Solari og frem til Gramsci).

Men der kan være grund til at stoppe op ved disse teoriehistoriske erfaringer, fordi Hegel er en tænker med meget stor spændvidde. I denne henseende repræsenterer Hegel et meget

bredt erfaringsrum i forhold til sin egen samtid. Umiddelbart kunne det se ud, som om TH har en forkærlighed for den mere autoritære side af Hegel, der synes at blive opprioriteret på bekostning af den liberal-demokratiske, dvs. Hegels erfaringsrum og virkningshistorie indsnævres med henblik på en ganske særlig forskningsstrategi med dens fokusering på et særligt statssystembegreb. Man kan så indvende, at disse politiske størrelser (autoritær versus liberal-demokratisk) er den teoretiske debat uvedkommende. Men denne indvending gælder kun, hvis politik og videnskab er adskilte. Hvis dette er tilfældet, er det anmelderens opfattelse, at man adskiller det hos Hegel, der hænger tæt sammen. Fra og med Hegel tænker den intellektuelle i forhold til staten. Fra og med Hegel får staten status af både teoretisk objekt og etisk-politisk forpligtelse. Ret beset er det vel dette forhold, der forklarer den tyske filosofers pertinens i det foreliggende arbejde.

Det forekommer derfor relevant at undersøge den fremlagte teori eller i hvert fald dele af den i forhold til den implicite etisk-politiske dimension. Et centralt anliggende i disputatsen er at godtgøre det perspektivrige i en omlægning af stats- og kulturteoriens grundlæggende paradigme. Den klassiske »fusions-teori«, der forklarer statsopbygningen som »en sammensmeltning af individer og sociale relationer, institutioner, produktionsmåder, interesser, sociale grupper etc.« (s. 196), afløses af en »fissionsteori«, der ser de enkelte stater eller statssystemers opståen og placering i et statssystem som et resultat af »en spaltning på globalt plan« (ibid.). Man kunne fristes til at sige, at i det omfang det gælder den moderne stat, betyder denne omlægning fra en fusions-til en fissionsteori, at optikken flyttes fra retsstaten til statsræsonnens magtstat.

Det er således først og fremmest i kraft af sin forsvarsevne, at et statssystem bliver et »suverænt subjekt« (s. 138). Men statssystemets integritet sikres ikke kun ved en vellykket anerkendelses- og uafhængighedskamp udadtil mod andre stater eller statssystemer. Suveræniteten kræver desuden, at der indadtil i forholdet mellem statssystemet og undersåtterne

hersker en vis stabilitet. Denne sikres så ved at statssubjektet uddelegerer sin subjektivitet og via en socialisering fra oven så at sige konstituerer undersåtterne som statsborgere eller »afhængige subjekter« (ibid.). TH benævner denne socialisering fra oven »interpellation« med et udtryk fra Althusser (s. 135). I ordet interpellation ligger der noget med, at statssubjektet af de afhængige subjekter kræver pligtopfyldelse og lydighed. Problemet er så blot, at et statssubjekt eller en magtstruktur godt kan kræve en sådan af sine undersåtter, hvis disse vil behandles som statsborgere, men jo ingen lunde kan forvente den under alle omstændigheder. Undersåtterne kan gøre modstand, og har også ned igennem historien demonstreret deres civile ulydighed ikke mindst i de tilfælde, hvor de sociale konflikter tilspidises.

Denne asymmetri i en magtstruktur indfanges ikke rigtigt af TH's interpellationsbegreb. Dette har måske igen noget at gøre med, at det hentes ukritisk fra Althusser's vokabular i dens berømte afhandling om ideologien og de ideologiske statsapparater, hvor magt opfattes snævert som herredømme og ideologi snævert som de herskendes ideologi. Det er næppe tilfældigt, at kritikere internt i Althusser-skolen har klandret mestertænkere for, i det omfang han inddrog Gramscis hegemonibegreb, at reducere dette drastisk, og henviser til, at »jo mere en klasse er virkeligt hegemonisk, desto mere overlader den til de fjendtlige klasser muligheden for at organisere og konstituere sig som en selvstændig politisk kraft«. ⁴

Denne anførte asymmetri i enhver magtstruktur, som en interpellationsrelation mellem det suveræne subjekt (statssubjektet) og det afhængige subjekt (statsborgeren) ikke begriber, er i grunden et gammelt problem i den politiske teori, for så vidt magtens problem ifølge den fremtrædende italienske filosof Norberto Bobbio kan anskues under to synsvinkler: *ex parte principis* (fra fyrstens synsvinkel) og *ex parte populi* (fra folkets synsvinkel).⁵ Om noget var det akkurat disse synsvinkler og asymmetrien mellem dem, der var på spil under den store franske Revolution i dens lange forløb fra 1789 med stormen på

Bastiljen og menneskerettighedserklæringen og frem til Napoleons nederlag i 1815. Det kan forbavse, at den franske Revolution overhovedet ikke optræder i *Omkring livsformsanalysens udvikling*. Dette markante fravær kan dog forklares ved afhandlingens metodiske valg af et deduktivt princip. Et valg mere til fordel for historicismen ville utvivlsomt også, stillet over for den franske Revolutions særlige, konfliktfyldte kombination og integration af elementerne stat, nation og folk, gøre det vanskeligt for ikke at sige logisk umuligt, for så vidt teorien da afkræves empiriske referencer, at opretholde det fissionsteoretiske begreb 'statssystem' som eneste logiske nulpunkt.

Man kan sige, at Revolutionen, for så vidt angår dens bonapartistiske træk, i høj grad bidrog til at opsplutte det europæiske territorium i det man kan kalde Fædrelandenes Europa, hvoraf Italien også blev medlem som en sen efterdønning med det såkaldte *Risorgimento* (1848-1870); og om noget markerede Napoleons *code civile* (1804) et ganske godt eksempel på interpellationens socialisering fra oven. Men revolutionsperioden var jo også karakteriseret ved sammenslutninger som de jakobinske klubber, ved forfatninger og forfatningsudkast, der som eksempler på socialisering nedefra anfægtede statssubjektet - i dette tilfælde repræsenteret af det franske monarki. Henrettelsen af Ludvig XVI (*le régicide*) i 1793 må anses for et radikalt udslag af civil ulydighed.

Det er vigtigt at erindre om den franske Revolutions særlige konfliktfyldte kombination og integration af stat, nation og folk, fordi den franske Revolution udgør en væsentlig del af det erfaringsrum, som Hegel tænker i, og som konstituerer spændvidden i hans tænkning. Marx og Engels fremførte det i denne sammenhæng vedkommende synspunkt, at Hegel tænkte, hvad franskmændene udførte i praksis.⁶ TH kan naturligvis hævde, at asymmetrien mellem fissionsprincippet (*ex parte principis*) og fusionsprincippet (*ex parte populi*) vil være at opfatte enten som ikke eksisterende eller som et historisk imperativ, den såkaldte »fissionsteoretiske udviklingslære« vil kunne absorbere og imødegå ved hjælp af

en korrektion på et eller andet niveau i teoriens rodstruktur eller, som det også hedder, specificationsforløb. Problemet er blot, at den nævnte asymmetri mellem fissionsprincippet og fusionsprincippet ikke lader sig løse ved, at det sidste princip i dialektisk forstand ophæves i det første princip. Fusionsprincippet er af så fundamental karakter, at det ikke kan deklasseres og underordnes fissionsprincippet, selvom dette sidste på sin side fortjener den opmærksomhed, det får i nærværende arbejde. Fusionsprincippet har sit eget relativt autonome sted, hvorfra det kan bruges til at tænke den moderne verdens større eller mindre sammenslutninger.

Hegels *Grundlinien der Philosophie des Rechts* (1821) indtager en naturlig plads i afhandlingen (s. 140ff.), især de afsluttende paragraffer i det tredje og sidste afsnit om *Die Sittlichkeit* (om den etisk-politiske stræben). Relevant for sagen her er således §333, hvor den tyske filosof taler om, at staterne i forhold til hinanden, i deres indbyrdes anerkendelseskamp inden for rammerne af et statssystem befinder sig *im Naturzustande*, fordi der ikke er nogen *Macht* eller *Prätor*, der skrider ind og medierer mellem dem. Vi får her billedet af en opsplittet verden. Men samme paragraf taler også om *Völkerrecht* (italiensk oversættelse *diritto internazionale*), om traktater mellem staterne, som »bør overholdes« (*gehalten werden sollen*), dvs. den etisk-politiske stræben stopper ikke ved landegrænsen. Dette synspunkt underbygges i §338, hvor det hedder om krigen, der stadfæster naturtilstanden og overlevelseskampen mellem staterne, at krigen grundlæggende er partiel, i den forstand at, selvom den raser, er den reguleret af en binding (*»ein Band«*), nemlig et uskrevet stykke international ret, idet de krigsførende stater ses at respektere hinandens ambassadører og heller ikke forgriber sig på det fredelige *»Familien- und Privatleben«* (det var naturligvis inden Hegels eget tyske fædreland opfandt den totale krig!).

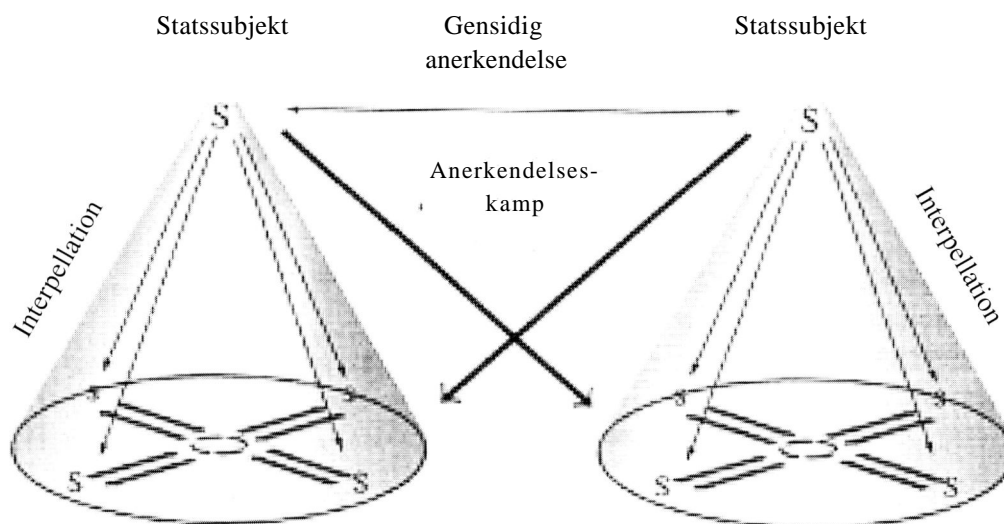
Man bemærker i øvrigt, at de citerede steder både opererer med fission og fusion: et statssystem, der opsplitter verden i enkelt-

stater, og statslige traktater, der forener enkeltstaterne. TH synes også at være opmærksom på en i forhold til afhandlingens anliggende tvetydighed hos Hegel, der da også skal overvindes. Således hedder det: »Hvis Hegels *statssystem* hviler på den *forudsætning*, at staterne har forskellig *folkeånd*, kan han ikke *modsat* lade statens *folkeånd* (dens indre opbygning og sædelighed [= *Sittlichkeit* = etisk-politisk stræben]) forudsætte et statssystem, der er terminal i [= afledning af] et *statssystem*, uden at modsige sig selv, fordi det så ikke er afgjort, om statssystemet eller folkeånden kommer først i specificationsforløbet [= begrebernes rodstruktur]« (s. 141). Denne tvetydighed er klart utilfredsstillende i en teori som den Højrupske, der tilstræber det stringente og modsigelsesfrie.

Man kunne her overveje, om ikke de to begreber (statssystem-folkeånd) er mere asymmetriske i deres indbyrdes relation og derfor uovervindelige, end de er modsigelsesfyldte og overvindelige; om de med andre ord ikke udtrykker Hegels store spændvidde og hele erfaringsrum; og om det ikke af netop den grund er mere tilrådeligt at tænke i et post-hegelsk perspektiv, altså ikke så meget i teoretiske nulpunkter. Hegel mangler en entydighed i sit projekt til at kunne bære en sådan status. Den tyske filosof forekommer at være mere frugtbar som den store begrebslige byggeplads, hans værker udgør. Ikke mindst Marx var en af dem, der brugte disse byggematerialer for at komme videre; han bliver da også punktligt kritiseret i afhandlingen for at forlade det hegelske statssystem til fordel for et begreb om produktionsmåden (s. 40 og s. 142). Men når Marx omlægger sine teoretiske præferencer, hænger det vel nøje sammen med, at Marx mener at kunne iagttage en krise i statssystemets interpellationer eller socialiseringer fra oven som en følge af, at produktionsmådens konkurrencekapitalisme er under omstrukturering til fordel for stærke monopol og internationaliseringstendenser. Marx er netop ikke fastlåst i den borgerlige nationalstat men i denne stats krise. Industrialismen genaktualiserede således den særlige, kon-

5. Anerkendelseskamp og interpellation

Statssubjektets suverænitet er terminal for dets anerkendelseskamp med et modstående statssubjekt

I omkring livsformsanalysens udvikling har Thomas Højrup eksperimenteret med at tage et andet udgangspunkt end produktionsmåderne, og deres forskellige mulige sammenføjningspunkter og realiseringer. Synspunktet er, at produktionsmåderne/livsformerne forudsætter et statsbegreb. Der må nødvendigvis være en stat, der både interPELLerer borgerne (gør dem til »anerkendte personer« - s øverst på keglerne) og sørger for at livsformernes og produktionsmådernes eksistensbetingelser er til stede. En stat, der på sin side har livsformerne/ produktionsmåderne som midler i en nødvendig forsvarsevne i en indbyrdes anerkendelseskamp til andre stater. De vigtigste inspirationskilder til denne senere udvikling af teorien har været den tyske filosof Hegel og krigsteoretikeren Clausewitz (illustration fra *Omkring livsformsanalysens udvikling* 1995).

fliktfyldte kombination og integration af stat, nation og folk men sammenlignet med den franske Revolution på et nyt grundlag, efterhånden som arbejderbevægelsen voksede - og gjorde det på et klart og utvetydigt sammen-slutningsgrundlag.

En udviklingslære, som den disputatsen her plæderer for, kan med andre ord for et umiddelbart blik synes at afskære sig fra væsentlige teoretiske erfaringer i det øjemed at samle indsatsen omkring et statssubjektsbegreb, der kan være effektivt i sin særlighed men næppe som et totalitetsbegreb, der angiveligt skulle besidde en egen overbevisende evidens og appel til beslægtede kulturhistoriske discipliner. Det kan afslutningsvis tilføjes, at middelalderens skolastikere havde uhyre svært ved at hierarkisere tidens begreber og viden i netop rod- eller træstrukturer.⁷ Derfor arbejder historicismen med anderledes labile og mobile begreber, der i bestemte kontekster bliver præcise og operative, også i det omfang de medtænker deres egen bliven til. Den historicistiske metode synes at lægge op til en større gennemsigtighed i fremstillingen, end den her anvendte deduktive metode åbenbart finder det nødvendigt⁸. Denne gennemsigtighed har ikke mindst humanvidenskaberne brug for. TH's disputats bidrager væsentligt til en diskussion af disse videnskaber og fortjener at blive diskuteret, fordi den befinder sig på et i forhold til vanlig standard i det danske humanvidenskabelige miljø højt teoretisk niveau.

Noter

2. V. Topsøe, *Marx er ikke død - desværre*, anmeldelse i "Weekend-Avisen" (9.6.1995).

3. Udtrykkene historicistisk og historicisme er anmelderens. Med baggrund i en særlig hegelsk tradition i italiensk kultur (De Sanctis-Croce-Gramsci) synes de umiddelbart anvendelige i denne sammenhæng, hvor den særlige Hegel-farvede diskurs næppe er til at tage fejl af.

4. Christine Buci-Glucksmann, *Gramsci et l'État*, Paris 1975 (it.overs. *Gramsci e lo Stato*, Roma 1976, s. 74); L. Althusser, *Ideologie et appareils idéologiques*, i "La pensée", n. 151, 1970, ss. 3-30.

5. N. Bobbio, *L'età dei diritti*, Torino 1990, s. 159: »Den politiske teoris alfa og omega er magtens problem: hvordan erobres den, hvordan bevares den og hvordan mistes den, hvordan udøves den, hvordan forsvares den, og hvordan forsvarer man sig imod den. Det samme problem kan imidlertid betragtes under to forskellige eller ligefrem modsatte synsvinkler: *ex parte principis* eller *ex parte populi*. Machiavelli eller Rousseau, for at anføre to symboler. Teorien om statsræsonnen eller teorien om de naturlige rettigheder og konstitutionalismen«.

6. K. Marx og Engels, *Den hellige familie* (kap. IV, randbemærkning III; 1845); sammenstillingen af det franske lighedsprincip og det tyske selvbevidsthedsprincip går egentlig tilbage til Hegel selv i *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte* (4. del, 3. afs., 3. kap.; 1837).

7. U. Eco, *L'antiporfirio*, in *Il pensiero debole* (udg. G. Vattimo & P. A. Rovatti), Milano 1983, ss.52-80.

8. Dette forhold kan måske forklare det ringe antal specificerende noter. Et stort antal noter er ikke nødvendigvis til kun for at genere læseren; de tjener akkurat det formål at så mange kort lægges på bordet og så få bliver tilbage i ærmet.

Abstract

On Thomas Højrup's thesis: Omkring livs-formsanalysens udvikling, Arbejderhistorie 1/1996, p. 46 -64

In 1995, the ethnologist, Thomas Højrup, defended his thesis On the Development of Life Form Analysis to obtain a doctoral degree in philosophy. Two of the interventions in the subsequent debate are published. Gert Sørensen, associate professor at the Institute of Romance Languages, University of Copenhagen, discusses Højrup's notion of deductive conceptual development, centering on such concepts as "State Systems" and the "Evolutionism" of Cultural History. Similarly, Højrup's use of the German philosopher Hegel is discussed. Keld Dalsgaard Larsen, curator, uses a wider point of departure so as to include ideas found in Højrup's first book. The Forgotten People, and, on a critical basis, discusses advantages and disadvantages linked to the Højrup's use of concepts and analytical approach.

Gert Sørensen, lektor, dr. phil., Romansk Institut, Njalsgade 80, 2300 S. Tlf. 35 32 84 01.